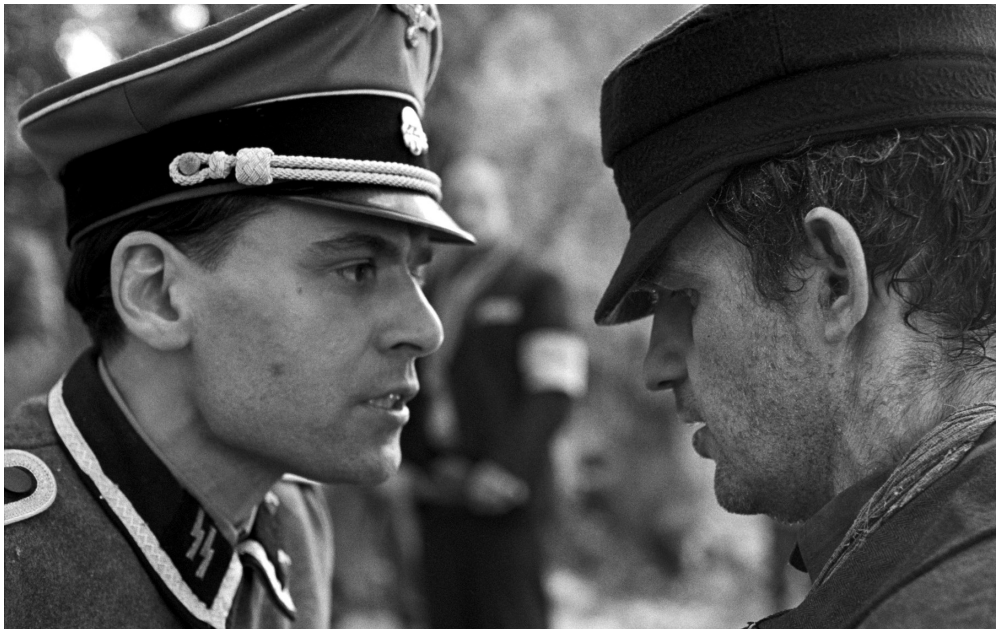

Saul fia

Magyar, 2015. Rendezte: **Nemes László.** Főszereplő: **Röhrig Géza**. Forgalmazó: **Mozinet Kft**. 107 perc.

Ritka szerencsés együttállás a művészeti, s főleg filmművészeti szcénában: olyan művet halmoznak el jelentős díjakkal, olyan alkotás kerül a média érdeklődésének homlokterébe, amely egyszerre vívja ki a széles nagyközönség és a kifinomult gondolkodók nagyrabecsülését. Mindennek alapja természetesen maga a film: a *Saul fia* fontos témáról beszél nagy kifejezőerővel. Kicsit kibontva: a holokauszt egyetemes és meghaladhatatlan botrányának megidézésével olyasmire emlékeztet, amelyről beszélni nehéz, de elfelejteni nem szabad; s ezt olyan nyelvi eszközökkel teszi, amelyek a holokauszt ábrázolhatósága körüli vitára is érvényes esztétikai választ nyújtanak. Ennek lényege a botrány fiktív, ugyanakkor közvetett, képzeleti megidézése a látvány és a történet „homályzónájában", ahol a gázkamrák és a krematóriumok világa a filmkép elmosódott hátteréként, a címszereplő törekvése vélt fiának tisztességes eltemetésére pedig történelmi helyett mitikus cselekvésként fogalmazódik meg. Ráadásul a *Saul fia* szellemi és formai értelemben egyaránt *radikális* alkotás, s mint ilyen, képes az erre kevéssé fogékony közegekben (is) sikeres lenni. Az ellentmondás – márpedig ne legyünk naivok, van ebben ellentmondás, különös tekintettel a témára, gondoljunk csak Kertész Imre Nobel-díjára és az ezzel kapcsolatos, a halála előtt a *Die Zeit*nak adott interjújára („Holokauszt-bohóc voltam") –, tehát az ellentmondás feloldása a filmet övező kommunikációs stratégiában rejlik, amely kevéssé radikális, jóval inkább professzionális. Csakúgy, mint a *Saul fia* magyarországi duplalemezes DVD-, illetve triplalemezes Blu-ray-kiadása.

A tavalyi cannes-i világpremier után alig egy évvel a film hazai forgalmazója, a Mozinet Kft. gondozásában napvilágot látó kiadvány extra tartalmai ugyanarról a bölcs mértékletességről és figyelmességről tanúskodnak, mint a bemutató körüli és az azt követő események a számos közönségtalálkozóval, a hosszabb-rövidebb interjúkkal, a középiskolásoknak szervezett vetítésekkel és a történet feldolgozását segítő munkafüzettel. Nemes Jeles László rendező, Erdély Mátyás operatőr, valamint Krasznahorkai Balázs, a rendező munkatársa közös audiokommentára az anekdotázó fecsegés és a szakmai belterjesség szélsőségeitől mentesen tudósít a forgatás technikai körülményeiről, a szép és nehéz pillanatokról. Hasonlóan közvetlen és informatív az egyik közönségtalálkozóról összeállított 26 perces anyag, amelyben a rendező mellett a forgatókönyvírótárs, Clara Royer, a főszereplő Röhrig Géza és az egyik producer, Sipos Gábor szólal meg. A „kötelező" mozielőzetes és tv-spot mellett kevésbé érdemi a díszbemutató laza protokolljának összefoglalója és főképp a „magyar művészek a filmről" lelkes közhelyei – tudniillik villáminterjúkban nem nagyon futja másra. A mindössze 2 percnyi kimaradt jelenet sem önmagában érdekes, inkább a film koherenciájára és a forgatás fegyelmére utal.

Annál fontosabb viszont két további tartalom. Az egyik forgatási jeleneteket tartalmaz, egész pontosan 7 csapót 21 percben. Valamennyin együtt mozgunk az operatőrrel, egyszerre látjuk az ő munkáját és a felvétel képen kívüli hátterét, miközben „kép a képben" funkcióban nyomon követhetjük az általa forgatott hasznos felvételt is. A bravúros technikai kivitelezésen túl így betekintést nyerhetünk a film egyik fontos, szemléletileg és stilisztikailag meghatározó formaelvének, a főszereplőt szorosan követő közelik és a háttérben kavargó tömegmozgások dinamikájának kialakításába. A másik a rendező *Türelem* című 2007-es rövidfilmje, amely témáját és stílusát tekintve a *Saul fia* közvetlen előtanulmánya. Az egybeállításos, egyetlen szereplőt követő film szintén csak a háttérben jeleníti meg a holokausztot, míg az előtérben a csendes kollaboráció néma eseménye bontakozik ki a női főszereplő Sauléhoz hasonlóan zárt tekintetén. A két film a holokauszt két arcát mutatja fel, a gyilkosét és az áldozatét – egyazon markáns szerzői stílusban.

GELENCSÉR GÁBOR

Superman antológia

Superman Anthology (Superman, Superman II, Superman III, Superman IV: A sötétség hatalma) – amerikai, 1978, 1980, 1983, 1987. Rendezők: **Richard Donner**, **Richard Lester**, **Sidney J. Furie.** Szereplők: **Christopher Reeve**, **Margot Kidder, Gene Hackman**, **Terence Stamp**, **Ned Beatty**, **Richard Pryor**, **Marlon Brando, Sushanna York**, **Mark Pillow**. Gyártó: **Cannon Films, Dovemead Limited.** Forgalmazó: **ProVideo.** 473 perc (a négy rész összesen).

Ma sokan úgy tartják, hogy a Bryan Singer-féle *X-Men*ek és Christopher Nolan Batman-filmjei legitimálták a korábban infantilisnek tartott képregényhősöket a mozivásznakon. Ez az álláspont persze támadható, mert a szuperhősök „atyja", Superman már 1978-ban megkapta kasszarobbantó, alapvetően komoly hangvételű filmfeldolgozását a Warner Bros. forgalmazásában, Richard Donner rendezésében, a ka-

rakter megformálására termett sportoló, Christopher Reeve főszereplésével. Igaz, az első *Superman* bombasikere miatt kötelezően elkészítendő feldolgozásokba azért egyre inkább beférkőztek a korábbi szuperhősös mozgóképeket uraló komikus elemek, a Donner- és a Richard Lester-féle részekben az alkotók mégis sokkal sikeresebben ábrázolták drámai héroszként a sebezhetetlen hőst, mint a 2006-os *Superman visszatér* vagy akár a legutóbbi harmatgyenge *Batman Superman ellen*.

Bár klasszikusokról van szó, az Antológiában szereplő alkotások minősége a második epizódtól elindult lefelé a lejtőn. Az 1978-as mozifilm még rendkívül izgalmas konfliktusként mutatja be a Kripton bolygóról származó Kal-El, vagyis Superman identitásválságát, helykeresését idegen félistenként az emberi világban. Emellett Richard Donner feldolgozásában tökéletesen megjelenik az amerikai kultúra egyik nagy dilemmája, az elszigetelődés és a beavatkozás feszültsége a jelentéktelen jedermannt, Clark Kentet eljátszó világmegmentő hérosz figurájában. Ez a vonulat folytatódik a Donner és Lester rendezők „párharca" miatt felemásra sikerült 1980-as *Superman II*-ben is. A III. felvonásban az önmagával meghasonlott hős drámáját az alkotók már agyoncsapják a felesleges vígjátéki elemek felerősítésével. A fontoskodó, atomháború ellen tüntető *Superman IV* minőségéről pedig sokat elárul, hogy ez a szándékolatlan burleszk nagy szerepet játszott a hős majd' húsz évig tartó száműzetésében az élőszereplős blockbusterek világából.

Extrák: Az Antológia nagy előnye, hogy a külön-külön is megjelent klasszikus Superman-mozifilmeket így, egyben jóval olcsóbban beszerezhetik a rajongók. Más kérdés, hogy egy ilyen gyűjteménybe illett volna a Lester-féle *Superman II* mellé a Richard Donner eredeti elképzelései szerint újravágott verziót is feltenni. Ráadásul a második rész borítója egy rajzfilmekkel és werkfilmekkel teli extra lemezt ígér, mely viszont nincs benne a dobozban. Az egyes filmek korongjaira többségében audiokommentárok és kimaradt jelenetek kerültek fel. A *Superman I* bővített változata még teljesebb Supermanélményt ad, viszont a rendező és Tom Mankiewicz kreatív tanácsadó beszélgetése tartalmatlan múltidézés. A II. részt Ilya Salkind és Pierre Spengler producerek útmutatásával nézhetjük végig, akik izgalmas kulisszatitkokról beszélnek, többek között Richard Donner és Richard Lester konfliktusát is megismerhetjük belőle. A III rész audiokommentárja már kevésbé érdekes, jóllehet ezt is Salkind és Spengler jegyzi, a negyedik rész kommentárjában pedig Mark Rosenthal társforgatókönyvíró magyarázza a bizonyítványt.

BENKE ATTILA

Arctalan ellenség

Good Kill – amerikai, 2014. Rendezte: **Andrew Niccol**. Szereplők: **Ethan Hawke**, **January Jones**, **Zoë Kravitz**. Forgalmazó: **ADS Service**. 102 perc.

John Wayne meghatódna, Barack Obama viszont csak megvonná a vállát, ha látná az *Arctalan ellenség*et, mert Andrew Niccol filmje, hiába próbálkozik, nem szembesít elemi erővel a közel-keleti drónháború visszásságaival. Csak a drónhadviselés közönyét ábrázolja pontosan, ahogy a katonák egy Las Vegas melletti léghűtött konténerből, joystickkel lövik ki a 10 ezer km-re lévő, terroristá(nak vélt) embereket. Apró pontok a képernyőn, akár játékfigurák is lehetnének, az őrnagy számol vissza, 10, 9, 8, majd a porfelhőt látjuk, és a szomszéd asszonyt, ahogy a leszakadt végtagokat szedi le a fáról. Thomas Egan napi 12 órában bombázza az ellent, a maradék 12-ben némán kortyolja a vodkát és sütögeti a barbecue-t Las Vegas-i otthonában. Dróntávlatból látjuk a házat is, műzöld kert, körülötte sivatag, többet nem is kéne mondani az amerikai álom illúziójáról, a családok szétéséséről, de Niccol mond, sokat és közhelyeset, ahogy azzal sem elégszik meg, hogy pusztán képekkel számoljon be a pilóta lelki válságáról, a drónháború mellett és ellen szóló, didaktikus érveket is rak mellé. Játékfilm még nem született a témában, érthető hát, hogy teljességre törekszik a rendező, de így hiteltelenné válik a film, mert bevetés közben akkor sem mondanak olyat a pilóták, hogy „mi sem vagyunk jobbak a Hamasznál", ha a civilek likvidálásával kényelmetlenül keskennyé vált az őket a terroristáktól elválasztó határvonal.

S miközben a CIA által vezérelt, „járulékos veszteségeket" halmozó bevetések felőrlik, Egan a régi szép időket sírja vissza, amikor még repülőről, nem pedig számítógépről lőtte az ellenséget, hiszen akkor izgalom, veszély és felelősség is volt egy rakéta kioldásában. A játékba Niccol is belemegy, és úgy tesz, mintha valóban létezett volna egy aranykor, amikor még tisztességgel gyilkolták egymást az emberek. Filmjébe torz happy endet erőszakol, ami azt sugallja, el lehet választani a helyest a helytelentől, és a régi vágású amerikai hős a képernyőn ke-

resztül is meg tudja mondani, ki terrorista, és ki nem, hogy aztán igazságot szolgáltasson a kiszolgáltatottaknak és a megnyomorítottaknak. Háborúban az igazság relatív, morálisan cselekedni pedig szinte lehetetlen – ez legutóbb az Oscarra jelölt dán filmből, a remek *Egy háború*ból is kiderült. Niccol egyszerűbb világ iránt táplált nosztalgiája, bár érthető, de olyan hamisan cseng a terrorizmus korában, hogy tényleg csak egy John Wayne tudna rajta meghatódni.
Extrák: Semmi.

SOÓS TAMÁS DÉNES

Kémvadászok: A szolgálat kötelez

Spooks: The Greater Good – brit, 2015. Rendezte: Szereplők: **Peter Firth**, **Kit Harington**, **Jennifer Ehle.** Forgalmazó: **Gamma Home Entertainment**. 104 perc.

A XXI. század nagy sorozatboomjának elindításában élszerepet játszó, tíz évadot megélt, brit *Kémvadászok (Spooks)* az amerikai *24*-gyel együtt frappánsan bizonyították a klasszikus thrillerműfaj, illetve a kortárs akcióthrillerek alapelemeinek televíziós szériákba adaptálhatóságát, témáikkal pedig irányt mutattak és inspirációt adtak a későbbi nyugati (európai és amerikai) tévés thrillerfolyamoknak, a *The Americans*től a *Homeland*ig.

A *Kémvadászok*-sorozat alapján forgatott mozifilm azonban elmarad a várakozásoktól, már amennyiben bárki is várt tőle valamit, hiszen tudvalevő, hogy tévészéria alapján kockázatos játékfilmet készíteni. Az alkotók azt az akadályt ugyan sikerrel vették, hogy a tévés produkciót nem ismerő nézőket ne idegenítsék el, tehát összességében a szűz szem számára is követhető történetet faragtak, a sorozatdramaturgiának az adaptálását azonban már kevésbé tudták megoldani. A középpontban arab terroristák merényletei, és a brit titkosszolgálat, az MI5 felsővezetésében őket segítő beépített ember leleplezésére indított akció áll, a zsinórban jövő fordulatok azonban bicebócán motiváltak: túl sok meglepetést próbáltak az alkotók a filmbe zsúfolni, miközben azok dramaturgiai hátterét nem teremtették meg. Ráadásul a színészvezetés sem olajozott. A sorozatban is, itt is a kulcsszereplőt – az MI5 terroristaelhárító részlegének vezetőjét – adó Peter Firth nem tudja reprodukálni azt a karizmát, amit a rajongói megszoktak, de ennél is zavaróbb a Firth-nél jelentősebb szerepet kapó, a *Trónok harcá*ban Havas Johnt formáló Kit Harington jelenléte, aki komoly hitelességi deficittel küszködik, és akit néha mintha az alkotók sem vennének komolyan (például amikor az egyik titkos találkozón csinos kontyot applikálnak a fejére). Egészben a filmnek éppen azon elemei a leggyengébbek, amiken áll vagy bukik a jó akcióthriller. A történet- és színészvezetés gikszerei mellett ugyanis a pofozkodások koreográfiája sem az igazi, néha olybá tűnik, mintha egy érett Ötvös Csöpi-filmet néznénk.
Extrák: Nincsenek.

TOSOKI GYULA

Victor Frankenstein

Victor Frankenstein – amerikai, 2015. Rendezte: **Paul McGuigan**. Szereplők: **Daniel Radcliffe**, **James McAvoy**. Forgalmazó: **Gamma Home Entertainment**. 105 perc.

A filmtörténet során már számtalanszor feldolgozott Frankenstein-történetet ezúttal Paul McGuigan, a *Gengszterek gengsztere* és az *Alvilági játékok* című remek játékfilmek, valamint a *Sherlock*-sorozat legjobban sikerült darabjainak a rendezője vitte vászonra, felemás eredménnyel. A parafrázis az ambiciózus orvostanhallgató, Victor Frankenstein történetét meséli el, méghozzá a púpos cirkuszi bohócból orvosi asszisztenssé előlépő Igor szemszögéből, aki mondhatni maga is Victor teremtménye. A film középpontjában kettejük különös viszonya és a jól ismert „életre keltés"-motívum áll. Ehhez kapcsolódik a hősök ellen folytatott nyomozás, Victor hallgatótársának konspirációja, és Igor szerelmi szála, míg az obligát szörnynek alig tíz perc jut a játékidőből. Cserébe kapunk másfél életre keltési kísérletet, melynek első sikeres kreatúrája egy csimpánzszerű lény. Összességében a film monstrumai destruktív, értelem nélküli zombikként viselkednek, ezzel nyomatékosítva azt az üzenetet, hogy bár életet lehet teremteni, a szellemet nem tudja a tudomány rekreálni.

Végső soron bármennyire is érdekes próbálkozás alternatív szemszögből elmesélni a jól ismert történetet, a film nem tesz hozzá az eredeti sztorihoz annyit, hogy a számottevő Frankenstein-adaptációk közé sorolhassuk. A formája sem különleges, vizuális stílusa és viktoriánus steampunk cselekményvilága leginkább Guy Ritchie *Sherlock Holmes*át idézi. A *Victor Frankenstein* így végül nem lesz több jól kivitelezett látványfilmnél, mely a kortárs képregényfilmekkel aligha tudja felvenni a versenyt, így pedig hiába rejti befejezése a folytatás lehetőségét, kétséges, hogy ez egyhamar megvalósulna.
Extrák: Werkfilm, látványtervek, forgatási fotók és kulisszák mögötti felvételek képgalériája, továbbá az eredeti előzetes.

SZOBOSZLAY PÁL